



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Q. Septimii Florentis Tertvlliani Carthaginiensis
Presbyteri, Opera Qvæ Hactenvs Reperiri Potvervnt
Omnia**

Tertullianus, Quintus Septimius Florens

Coloniæ Agrippinæ, Anno M. DC. XVII.

Ad Senatorem ex Christiana Religione ad Idolorum seruitutem conuersum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71872](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71872)

ARGUMENTVM LIBRI AD SENATOREM EX CHRISTIANA RELIGIONE AD Idolorum feruitutem conuertum, per Iacobum Pamelium.

SENATOREM grauer increpat, quod antea Christianus & Consul, Iudis seu Matris Deum sacerdos fieri non sit veritus; hortatur itaque, vt saltem in senectute resipiscat. Porro quum etiam hic quadam sine Tertulliano, ego illi adscribere malui quam B. Cypriano.

Q. SEPTIMI FLORENTIS TERTVLLIANI, CARTHAGINIENSIS PRESBYTERI, AD SENATOREM EX CHRISTIANA RELIGIONE ad Idolorum feruitutem conuertum.

V M te diuersis iterum vanisque viderem Inferuire facris, p[ro]fcoque errore teneri; 1. Obstitui monitus, quia carmina semper amasti, Carmine respondens, properavi scribere versus; Vt te corripere[m], tenebras p[ro]ponere luci. Quis patiarur enim, te Matrem credere magnam Poss[e] Deam dici, rursusque putare colendam, Cuius cultores infamia turpis innotuit; 2. Namque faceretis tunicis multib[us] iidem Inceruus ritum cultu interiore fateatur; Idque licere putant, quod non licet; vade per orbem Leniter incedunt, mellita voce loquentes, Lap[ro]fque tenent extenso pollice lumbos, Et p[ro]prium mutant vulgato crimine lectum. Cumque suos celebrant ritus, 3. his esse diebus Se castos memorant, at si tantummodo tunc sunt, Vt perhibent, casti; reliquo iam tempore quid sunt? Sed quia coguntur, saltem semel esse pudici. Mentre fremunt, lacerant corpus, funduntque cruorem. Quale sacrum est vero, quod fertur nomine sanguis? Nunc etiam dicis, quod te non fecerit aetas; Sed tua religio calum, 4. caligaeque remora Gallica, sic pedibus molli redimita papyro. Res miranda factis delectaque culmine fummo. Si quis ab Ithaco Consul procedat in urbem, Ritus oris erit, quis te non rideat autem, Qui fueris consul, nunc Iudis esse ministrum? Quodque pudet primo, te non pudet esse secundo; Ingenitumque tuum turpes damnare per hymnos, Respondente tibi vulgo & lacerante Senatu: Teque domo propria pictum cum fascibus ante, Nunc quoque cum sistro faciem portare caninam. Hæc non humilitas, sed humilitatis imago est. Adibas illa tuis semper monumenta manebunt. Romor & ad nostras peruenit publicus aures, Te dixisse: Dea erranti, ignoscere, redius. Dic mihi si valeas, quum talia sepe cogites, Et veciam pereres, que tecum verba locuta est? Vere mente cares, sequeris qui mente carentes. Hæc iterum repetis, nec te delinquere sentis. Quid merate vide, minus esses forte notandus, Si tantum hoc scires, et in hoc errore maneres. At quum vericolæ penetraveris ostia legis, Et tibi nosse Deum paucis accesserit annis; Cur linquenda tenes, aut cur retinenda relinquis? Nilque colis, dum cuncta colis, nec corde tetractas, Vera quid a falsis, quid ab vmb[ri]s lumina distent. Philolophum fingis, quum te sententia mutet, Nam tibi si Ithacium popularis mouerit aura, Et Iudæus eris, totusque Inceruus habebis. Indulge dictis, sapientia non placet alta, Omne quod est nimium, contra cadit, vnum operantur Et calor & frigus, sic hoc, sic illud adurit, Et tenebræ visum, sic sol contrarius auferit, Et pariter ledunt gelidum feruentque lauerum; Et ca alitur corpus corruptum cæca; Vimque suam minuit, si quid protenditur vltra. Denique si fides, requies est magna laboris, Si multum fides, labor est. Maro namque Poeta Pro p[ro]na posuit; 5. sedet, æternamque sedebis

Infolix Theſeus semper nocet vile longum Prandia longa nocent, ieiunia longa fatigant; Sic nimium sapere stultum facit improba lecta. Me dea sic docuit, mode amén amabile, dixit. Sed tu nec lectam modo, nec moderamina curas; Mens autem stabilis nullo peruenit æstu, Ipsaque simplicitas nunquam mala cogitat vlla. Hinc sine cæca fides æterna fide fruatur, Et contra dolum longo cruciabitur igni. Elige quid velis, vt digna piacula vites, Sic tamen hanc veniam mereris, creditor inquam; Vt leue crimen erit, si nolis nocere verâ, Non leue et tamen erit, si cognita vera relinuas. Sed te correctum forsitan matura senectus, In melius reuocet fatiatum erroribus istis; Tempus enim mutat mala, digerit omnia tempus. Tunc igitur cum te consulta reduxerit aetas, Dicte Deo seruare fidem, ne forte bis vnum Incurtas lapsum, quia vete dicitur illud: Qui pedes offendi lapidem vitare secundo Neſcit. Et incantus iterum vix auerit artus; Impuget ipse sibi, nec casibus impuget vllis. Corrige delectum fidamine, corrige mentem. Sufficit peccare semel, desiste vereri; Non erit in culpa quem pœnitent ante fuisse.

ADNOTATIONES IACOBI PAMELII IN CARMEN AD SENATOREM.

CAP. I. 1. Obstitui monitus, &c.] Est hæc præſis non modo Cypriana, quæ a Iudis dicitur: mens obstituit, sed & Tertullianica, sicuti supra videtur esse lib. de Iudic. Domini, cap. 11. ubi legitur: Obstituit quidem plures, paruisse sepulcra. Castigatus autem monitus, &c.] pro motus. 2. Namque sacerdotibus, &c.] Emenauimus: iidem, pro idem, & paulo post: reliquo iam tempore quid sunt, pro corpore. Argui de sacerdotibus Iudæ & Ipsi Iudei, supra non semel satis dictum est. Hic illis tribuit tunicas multibres, mutatam lectum, & lacerationem corporis, ac: fusione[m] cruoris, caluitem, & pedes Gallicana papyro redimitos, denique cum sistro faciem caninam. 3. his esse diebus se castos memorant, &c.] De Castis Iudis scribit, vide infra Tertullianum Tom. 5. lib. de Ieiuniis ad A. Psychicos. Est autem etiam ille versus obſcurus, & forte mendosus. Quale sacrum est vero, quod fertur nomine sanguis? CAP. II. 4. caligaeque remota, &c.] De militia caligata, vide supra To. 2. lib. de Idolol. cap. 19. num. 147. Atqui corripitur etiam in Ablatus qui sequitur. Gallica, sic pedibus molli redimita papyro. Castigatus vero recens: Consul procedat in urbem, pro orbem. Et mox: Hæc non humilitas, pro Hæc tua humilitas.

5. Sedet

A.

5. Sedes, aeternumque sedebit Infelix Thecus, &c. | *Inud Virgilianum est ex 6. Aeneidos. Profus autem lego nec calibus impu- ter vllis.*

6. Cotrige d. lictum fidamine, &c. | *Fidamen pro fiducia seu spe, magis haud dubie Tertullianam phrasin sapit, quam Cypria- nicam.*

Q. SEPTIMI FLORENTIS TERTVLLIANI, CARTHAGINIENSIS PRESBY- TERI, GRÆCORVM OPERVM FRAGMENTA ET Notula, cum Adnotationibus Iacobi Pamelij.

Q. SEPTIMI FLORENTIS TERTVLLIANI, APOLO- GETICI ADVERSVS GENTES PRO CHRISTIANIS GRÆCI, Fragmenta, ex Eusebio Cæsariensi, cum trans- latione triplici.

B.

Præfatiuncula in Fragmenta Græca Apologetici.

TERTVLLIANI Apologeticum aduersus Gentes, vti paraphrasticis vertit Rufinus, siue pro Christianis, vti ad verbum ex Græco transtulerunt Christophoronus apud Eusebium, & Langius in Nicephoro, Latine conscriptum fuisse, sed in Græcum sermonem translatum, disertis verbis Eusebii & Nicephorus affirmant; an vero id ab Auctore ipso, an alio quouis factū sit non satis constat, quamquā priori sententiæ magis faueat, quod etiam alios quosdam libros Latine & Græce conscripserit. Quo fit, vt operæ pretium duxerim, separatim Fragmenta Græca publicare; eaque ad maiorem intellectum cum versione triplici; Eusebii quidem Interpretum duorum, Rufini & Christophoroni; Nicephori vero, qui ad verbum ex illo hæc descripsit, Langii.

Ex Apologetici Cap. II. iuxta Eusebium Eccles. histor. lib. 3. cap. 33. seu 27. & Nicephorum lib. 3. cap. 17.

Τερτυλιανὸς ἐν τῇ ἀπολογία ὑπὲρ χριστιανῶν.

C.

Καίτοι εὐρήκαμεν καὶ τὴν ἐξ ἡμῶν ἐπιχρησάντων κεκολλημένω. Πλίνιος δὲ ὁ Σεκουῶδος ἠγόμενος τῶν ἐπιχρησάντων, καταχέρας χριστιανὸς ποιεῖ, καὶ τῆς ἀξίας ἐμβαλεῖν, παρεχόμενος τῶ πλάθει, διαζητεῖ τὴν αὐτῶν εἴη περὶ τοῦ. Τετρακτῶ δὲ τῶ βασιλεὺς ἀνεκονοῦσται, λέγων ἔξω τῶ μὴ βλάσφημα αὐτοῖς εἰδωλοταρεῖν, ἕδν ἀνάσσει ἐν αὐτοῖς ἀρετῆται. ἰσχυρῶ καὶ τῶτο. ἀνιστάται ἑωθεν τοὺς χριστιανῶν, καὶ τὸν χριστὸν, διὸ δὲ αὐτοῦ, ὑμῶν. καὶ σὺς τὸ τὴν ἐπιχρησάντων ἀνασάσσει, καλλεῖται Φοιδεῖν, μετρίειν, πλεονεκτεῖν, ἀπιστεῖν, καὶ τὰ τῶτοις ὁμοίαι. σὺς ταῦτα ἀντιτετρακτῶ Τετρακτῶ τὸ των χριστιανῶν φίλον μὴ ἐπιχρησάται μὲν, ἡμπερὶν ἢ καλλεῖται.

* *παρορμ.*

Rufini.

Persecutionum vero extrinsecus pondus vrgebat Ecclesiam, & tam immente cateruæ Martyrum quotidie ingulabantur, vt Plinius Secundus, qui tunc prouinciam administrabat, multitudine interemptorum permotus, referret ad Imperatorem, quod innumera hominum milia quotidie obruncarentur, in quibus nihil omnino sceleris deprehenderetur admiffum, aut aliquid contrarium humanis legibus gestum, nisi hoc solum, quod antelucanos hymnos Christo cui- dam canerent Deo. Adulteria vero, vel cetera huiusmodi crimina apud eos & illicita haberi, & penitus arce- ri; cetera vero secundum leges eos agere communes. Ad quæ tunc Traianus Rescripti sui auctoritate decernit, vt Christiani quidem non requirantur; si qui tamen incid- rint, puniantur. Per quod ex parte aliqua persecutionis sedatum pura- batur incendium.

Christophoroni.

Atqui inuenimus, inquisitionem quoque in nos prohibitam. Plinius enim Secundus, quum prouinciam regeret, damnatis quibusdam Chris- tianis, quibusdam gradu pulsis, ip- sa tandem multitudine perturbatus & quid de cetero agere nec scius, cō- suluit tunc Traianum Imperatorē, adlegans præter obstinationem nō sacrificandi, nihil se scelerati deis reperisse. Inlinuans quoque & il- lud: Surgere atque conuenire sum- mo mane Christianos, & Christum tamquam Deum carminibus lau- re; & ad conseruandam eorum dis- ciplinam, homicidium, adulte- rium, fraudem, perfidiam, & cetera scelerata prohibere. Ad quæ Traia- nus rescripsit: Christianos inqui- rendos non esse, oblatos autem puni- endos.

Langii.

Atqui inuenimus inquisitionē quoque in nos prohibitam. Plinius enim Se- cundus quum prouinciam regeret, quibusdam Christianis damnatis, quibusdam gradu pulsis, ipsa tamen multitudine perturbatus, quid de ce- tero ageret, consuluit tunc Traianum Imperatorem, adlegans præter obsti- nationem non sacrificadi, nihil aliud se de sacris eorum compelle, quam ceterus antelucanos ad canendum Christo vt Deo, & ad conseruandam disciplinam; homicidium, adulte- rium, fraudem, perfidiam, & cetera prohibentes. Tunc Traianus rescrip- sit: hoc genus inquirendos quidem non esse, oblatos vero puniri oportere.

De hoc Plinij Iunioris rescripto ad Traianum vide adnotationes nostras in Apologet. cap. 2. num. 24.

TERTULLI
OPERA.